

Хомутенко Віра Петрівна

доктор філософії, професор, незалежний судовий експерт

Світлоока Варвара Федорівна

зав. лабораторією економічних досліджень

Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз

Хомутенко Алла Віталіївна

доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів

Одеського національного економічного університету

ФІНАНСОВІ ГАРАНТІЇ ЯК МЕТОД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ МИТНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПРИ ТРАНЗИТІ

Активізації та спрощенню міжнародних вантажних перевезень сприяє інститут фінансових гарантій, який в умовах поширення схем ухилення від оподаткування зовнішньоекономічних операцій в Україні набуває особливого значення. Це зумовлено тим, що фінансові гарантії є методом забезпечення виконання митних зобов'язань при порушенні умов надання звільнення від оподаткування, в тому числі й у митному режимі «транзит».

Обсяги наданих митним органам фінансових гарантій досить великі. Так, лише за січень-жовтень 2020 митним органам було надано 61389 одиниць фінансових гарантій на загальну суму 50218,07 млн. грн., в тому числі: 61378 індивідуальних фінансових гарантій на суму 50214,19 млн. грн., 10 багаторазових фінансових гарантій на 3,44 млн. грн. та 1 загальну (генеральну) фінансову гарантію на суму 0,44 млн. грн [1].

Доцільно зазначити, що умовне повне або часткове звільнення від оподаткування митом [2, ст. 286.6], акцизним податком [3, ст. 213.3.3] та податком на додану вартість [3, ст. 206.6] можливе лише при дотриманні вимог і обмежень для транзитних операцій, передбачених главою 17 Митного кодексу України (далі – МКУ), та за умови надання забезпечення сплати митних

платежів для товарів за переліком, який затверджується Кабінетом Міністрів України [4]. Однією з форм цього забезпечення є фінансові гарантії.

Забезпечення сплати митних платежів фінансовими гарантіями в умовах транзиту має чітко визначені завдання, а саме: усунення ймовірних негативних наслідків від порушення особами, що пов'язані з митними процедурами, взятих на себе зобов'язань щодо обов'язкової доставки товару до митниці призначення без зміни його кількості, найменування, на умовах і в строк, що встановлюється митним органом відправлення, з додержанням установленого порядку перевезення товарів між митними органами на території України.

Залежно від способу переміщення товарів та транспортних засобів комерційного призначення в митному режимі «транзит», застосовують різні види фінансових гарантії: індивідуальні (одноразові), багаторазові та генеральні (загальні) гарантії, за виключенням каботажних транзитних перевезень (таблиця 1).

Таблиця 1

Види та форми фінансових гарантії, що надаються при транзитних операціях

	Види та форми фінансових гарантії			
	Індивідуальна (одноразова) у формі		Багаторазова у формі	Загальна (генеральна) у формі
	грошової застави	гарантійного документу у письмовому або електронному вигляді	гарантійного документу в електронному вигляді	гарантійного документу в електронному вигляді
Прохідний транзит	+	+	+	+
Внутрішній транзит	-	+	+	+
Спільний транзит	-	+	-	+
Каботажний транзит	-	-	-	-

Однією з форм індивідуальної фінансової гарантії, яка використовується при прохідному транзиті товарів та транспортних засобів комерційного призначення, є грошова застава. Грошова застава здійснюється у валюті України, але у разі переміщення товарів територією України прохідним

транзитом іноземним перевізником або уповноваженою ним особою, то застава здійснюється в іноземній валюті, за курсом НБУ на дату внесення застави. Розмір внесеної грошової застави еквівалентний сумі, передбачених законодавством митних платежів, що сплачуються при митному оформленні товарів у вільний обіг на території України. Сума грошової застави зберігається на відповідному рахунку митниці відправлення до настання дати повернення або забезпечення стягнення у встановленому порядку. При виконанні зобов'язання щодо дотримання умов режиму прохідного транзиту, яке підтверджується актом про підтвердження вивезення товарів та/або транспортних засобів, складеним митницею, яка здійснює пропуск товарів та/або транспортних засобів за межі митної території України, грошова застава підлягає поверненню, не пізніше трьох банківських днів [2, ст. 313.8].

Фінансові гарантії надаються за певних умов, визначених у табл. 2.

Таблиця 2

Умови надання гарантійних документів за транзитними операціями

Види фінансових гарантій	Гарантійні документи надаються за:
Індивідуальна (одноразова) фінансова гарантія [3, ст. 309.3]	1) однією митною декларацією в межах однієї зовнішньоторговельної операції;
	2) однією митною декларацією в межах однієї транзитної операції;
	3) одним документом контролю за переміщенням товарів;
	4) однією операцією з переміщення через митний кордон України товарів громадянами у випадках, визначених розділом XII МКУ.
Багаторазова фінансова гарантія [3, ст. 309.5]	1) за кількома митними деклараціями або документами контролю за переміщенням товарів при ввезенні товарів на митну територію України з метою транзиту в рамках одного зовнішньоекономічного договору.
Загальна (генеральна) фінансова гарантія [3, ст. 309.7]	1) за митними деклараціями або документами контролю за переміщенням товарів, які декларант або уповноважена ним особа планують подати протягом одного року.

Індивідуальна (одноразова) фінансова гарантія в формі гарантійного документа надається в паперовому або електронному вигляді, багаторазова та загальна (генеральна) – лише в електронному [2, ст. 309.7]. Фінансові гарантії у вигляді електронного документа надаються шляхом надсилання до єдиної

автоматизованої інформаційної системи митних органів авторизованого електронного повідомлення гаранта.

Підтвердженням фактичного виконання зобов'язань, забезпечених документальною гарантією щодо транзитного перевезення товарів є повідомлення митниці-призначення, в тому числі в електронному вигляді, про завершення транзитного перевезення в строки, передбачені ст. 95 МКУ та починаючи з 04.03.2021 року, передбачені п. 2 р. 111 наказу МФУ № 86 для транзитних перевезень у режимі спільного транзиту [2; 5].

У разі невиконання зобов'язання, забезпеченого фінансовою гарантією, наданою у вигляді гарантійного документа, сума митних платежів, що підлягає сплаті, повинна бути перерахована гарантом на рахунок митного органу, впродовж трьох банківських днів з дня отримання гарантом Вимоги митного органу про таку сплату. Таку вимогу щодо сплати митних платежів направляють гарантові у разі:

1) перевищення більше ніж на 10 днів встановленого ст. 95 МКУ строку доставки товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що перебувають під митним контролем, до митного органу призначення (а при переміщенні в межах зони діяльності одного митного органу - від одного підрозділу цього органу до іншого);
2) встановлення митним органом факту порушення вимог і умов митних режимів з умовним звільненням від оподаткування митними платежами;
3) настання терміну сплати податкових зобов'язань відповідно до розділу III МКУ;
4) встановлення митним органом факту порушення вимог і умов тимчасового ввезення або транзиту товарів, транспортних засобів особистого користування, що переміщуються через митний кордон України громадянами відповідно до розділу XII МКУ.

У вимозі митні органи зазначають суму митного боргу, розраховану виходячи з сум митних платежів, які мали б бути сплачені у разі випуску товарів для вільного обігу на митній території України відповідно до законодавства України, чинного на дату виникнення митного боргу, за офіційним курсом валюти України до іноземної валюти, встановленим Національним банком України станом на дату виникнення митного боргу.

Особа, відповідальна за сплату митного боргу, або фінансовий гарант наводить розрахунок пені на суму митного боргу за кожний календарний день прострочення платежу, включаючи день погашення:

$$\text{Пеня} = \text{Митний борг} * \text{Кднів} * \text{УНБУ} * 1,2 / \text{Р}, \text{ де} \quad (1)$$

Кднів – кількість днів прострочення сплати митного боргу;

УНБУ – більша з облікових ставок Національного банку України, що діяли на день виникнення боргу або на день його (його частини) погашення;

1,2 – коефіцієнт для розрахунку 120 % річних від УНБУ;

Р – кількість днів у календарному році.

Підсумовуючи зазначимо, що вдосконалення інституту фінансових гарантій в Україні сприятиме виконанню митних зобов'язань в умовах порушення митного режиму «транзит», що в результаті дозволить покращити фінансову дисципліну та наповнити державний бюджет.

Перелік використаних джерел

1. Аналіз регуляторного впливу проекту наказу МФУ «Про деякі питання забезпечення сплати митного боргу в режимі спільного транзиту». URL: http://www.drs.gov.ua/analysis_projects/nakaz-pro-deyaki-pytannya-zabezpechennya-splaty-mytnogo-borgu-v-rezhy
2. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#n1165>
3. Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ 1947) від 30.10.1947 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_264#Text
4. Про затвердження Переліку товарів, ввезення яких на митну територію України та/або переміщення територією України прохідним та внутрішнім транзитом здійснюється за умови обов'язкового надання митним органам забезпечення сплати митних платежів: Постанова КМУ від 21.05.2012 р. № 461. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/461-2012-%D0%BF#n9>
5. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при застосуванні режиму спільного транзиту з використанням електронної транзитної системи та Порядку допущення транспортних засобів та контейнерів до перевезення товарів під митними пломбами в режимі спільного транзиту: Наказ МФУ від 12.02.2021 р. № 86. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE35871.html